

Anna Kubiak

"Niadożnost informacji w
socyologicznym issledowaniu :
problemy mietodologii i mietodiki",
Władimir I. Wołowicz, Kijew 1974 :
[recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 30, 415-416

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

gółowych, ujawniających się na etapie analizy danych. Wskazuje zarówno na konieczność reprezentatywności informacji socjologicznych nie tylko w aspekcie przestrzennym, ale i czasowym, jak i na konieczność sprecyzowania cech obiektu, które mają być objęte badaniem. Dalsze rozdziały poświęcone są zagadnieniom reprezentatywności informacji z punktu widzenia metod ich otrzymywania. Pisz o reprezentatywności badań z użyciem ankiet pocztowych. Wskazuje na różnicowanie ilości zwracanych ankiet pocztowych od respondentów w zależności od ich wykształcenia, wieku i płci. Decyzja potencjalnego respondenta ankiety pocztowej o przystąpieniu do badań zależy również od znaczenia, jakie nadaje on badaniom, jego zainteresowania tematyką ankiety, aktywności społecznej respondenta, stopnia anonimowości ankiety w mniemaniu respondenta oraz gotowości respondenta poniesienia strat czasowych i finansowych, gdy są one niezbędne w związku z wypełnieniem i wysłaniem ankiety. Wymienia też szereg przyczyn determinujących częste stosowanie ankiet pocztowych, mimo że technika ta nie przynosi reprezentatywnych informacji w odniesieniu do wszystkich typów badanych grup. Są one następujące:

- ankieta pocztowa stosowana jest w badaniach nie pozwalających na wykorzystywanie wywiadu czy innych technik,
- ankieta pocztowa może być stosowana jako technika pomocnicza, kiedy podstawowe dane otrzymujemy za pomocą wywiadu,
- przy stosowaniu ankiet unikamy efektu ankieterskiego,
- w ankietach pytania zmuszające respondenta do wysiłku pamięciowego dają większe szanse otrzymania przemyślanych, precyzyjnych odpowiedzi,
- stosując ankietę mamy większe szanse uzyskania wyczerpujących odpowiedzi na pytania interesujące respondenta.

Autor formułuje też wskazówki dla badaczy mające na celu zwiększenie ilości zwracanych ankiet (propagowanie tematyki badań, zwracanie się do jednostek, które znamy z aktywności społecznej, kilkakrotne zwracanie się z ankietą do tych samych jednostek). W toku dalszego wywodu autor rozważa niektóre problemy reprezentatywności w badaniach z zastosowaniem wywiadu. Koncentruje się na zagadnieniu realizacji badań ze szczególnym uwzględnieniem pracy ankieterów. Wskazuje na konsekwencje stopnia swobody doboru respondentów przez ankieterów dla reprezentatywności danych oraz na możliwość powstawania błędów w wyniku niestarannego przygotowania instrukcji, listy adresów respondentów, nierzetelności pracy ankieterów.

W rozdziale następnym autor omawia sposoby zastosowania prób wielofazowych. Rozdział ostatni poświęcony jest zagadnieniom prób warstwowych.

Anna Kubiak

Władimir I. Wołowicz, *NADIOŻNOST' INFORMACJI W SOCYOLOGI-CZESKOM ISSLEDOWANII. PROBLEMY MIETODOLOGII I MIETODIKI*, Kijew 1974, Izdatielstwo „Naukowa dumka”, ss. 135, bibl. indeks rzeczowy.

Praca poświęcona jest zarówno ogólnometodologicznym rozważaniom, jak i zagadnieniom metodycznym w badaniach socjologicznych. Autor podkreśla znaczenie problematyki metodologicznej dla oceny rzetelności informacji w badaniach z wykorzystaniem różnych technik.

Część pierwsza pracy poświęcona jest metodologicznym problemom formułowania socjologicznej wiedzy empirycznej. Przedstawienie tych problemów autor rozpoczyna od omówienia najbardziej ogólnych, gnoseologicznych aspektów procesu empirycznego badania socjologicznego. Uważa za ważne wyjaśnienie w tym procesie tych subiektywnych i obiektywnych warunków, w których formuje się konkretna wiedza socjologiczna i które w efekcie określają jej strukturę i charakter.

Analizując proces zdobywania wiedzy autor proponuje podzielenie wypracowanych w tym celu metod empirycznych na dwie grupy. Grupa pierwsza to specyficzne metody badawcze danej dyscypliny określone przez charakter badanych obiektów. Druga grupa to metody niespecyficzne przyjęte w różnych dyscyplinach naukowych. W tej grupie mieszczą się metody statystyczne, eksperyment, obserwacja.

W odróżnieniu od metod empirycznych inną grupę stanowią metody teoretyczne — dedukcyjne. Uwzględniając proponowaną typologię metod badawczych autor przedstawia trzy sposoby pracy „typowych” badaczy. W pierwszym badacz dokonuje uogólnień posługując się aparatem statystycznym. Drugi sposób to wprowadzenie z jednostkowych obserwacji uogólnień niestatystycznych. Wreszcie trzeci sposób to wyabstrahowanie istotnych właściwości z połączenia (syntezy) indywidualnych charakterystyk. Dalej znajdujemy w pracy analizę pojęcia rzetelności w naukach empirycznych, w tym również w socjologii. Autor wskazuje na związki między pojęciami rzetelności i wiarygodności. Rzetelność jest pojęciem występującym w tych dyscyplinach naukowych, które posługują się metodami empirycznymi i muszą opierać się na pewnych danych. W toku dalszego wywodu autor przedstawia różne interpretacje i sposoby rozumienia tego pojęcia oraz warunki determinujące uzyskiwanie rzetelnych informacji.

Rozdział następny poświęca autor przedstawieniu teoriopoznawczych przesłanek usuwania nieokreśloności, nieprecyzyjności informacji socjologicznych. Omawia w nim kryteria jakości i rzetelności metod socjologicznych. Analizuje między innymi kryteria zaproponowane przez Szczepańskiego, a mianowicie ważność, poprawność, dokładność i stopień standaryzacji metod.

Część druga pracy omawia metodyczne problemy uzyskiwania danych pierwotnych. Na wstępie tych rozważań autor koncentruje się na zagadnieniach teorii pytań, szerzej omawiając koncepcje Belnapa i Giedymina. Stawia trzynaście postulatów dotyczących formułowania pytań.

W części poświęconej metodzie dokumentalnej znajdujemy podział danych uzyskiwanych z dokumentów mogących stanowić źródło informacji w socjologii oraz analizę możliwych błędów ujawniających się przy zastosowaniu tej metody.

Rozdział ostatni omawia zagadnienie rzetelności obserwacji socjologicznej. Znajdujemy w nim charakterystykę różnych rodzajów obserwacji. Wymieniony jest też zestaw formalnych elementów sytuacji społecznej, podlegających najczęściej obserwacji. Wymienione są następnie pewne rodzaje błędów w obserwacji, które mogą prowadzić do zniekształceń informacji.